

- העותרים:**
1. האגודה לזכויות האזרח בישראל (ע"ר 580011567)
  2. רופאים לזכויות אדם (ע"ר 580142214)
  3. המוקד להגנת הפרט מיסודה של ד"ר לוטה זלצברגר (ע"ר 580163517)

כולם ע"י ב"כ עוה"ד רעות שאער ו/או גדיר ניקולא ו/או דן יקיר ו/או
אבנר פינצ'וק ו/או עודד פלר ו/או שרון אברהם-ויס ו/או גיל גן-מור
ו/או דבי גילד-חיו ו/או עביר ג'ובראן דכוור ו/או משכית בנדל ו/או טל
חסיין ו/או אן סוצ'יו ו/או רוני פלי

מהאגודה לזכויות האזרח בישראל

ת"ד 51070 נצרת 16072
טל': 04-8526333; פקס': 04-8526331; נייד: 050-8615142
דוא"ל: reut.s@acri.org.il; gadeer@acri.org.il

- נ ג ד -

המשיב: שירות בתי הסוהר

ע"י פרקליטות המדינה
משרד המשפטים, ירושלים

עתירה למתן צו על תנאי

בית המשפט הנכבד מתבקש להוציא מלפניו צו על תנאי המופנה למשיב והמורה לו לבוא וליתן טעם, מדוע לא יתרגם לשפה הערבית את כל הפקודות והנהלים המפורסמים על ידו, ואשר משליכים על זכויותיהם וחובותיהם של העצורים והאסירים המצויים במשמורתו, ומדוע לא יעמידם לאחר תרגומם לעיון העצורים והאסירים וכן לעיון הציבור, באותו האופן שבו הפקודות והנהלים מפורסמים ומונגשים כיום בשפה העברית.

ואלה נימוקי העתירה:

מבוא

1. עניינה של עתירה זו הוא זכותם של העצורים והאסירים הערבים (להלן: **האסירים**), המהווים כ- 60% מכלל האסירים בבתי הסוהר ובבתי המעצר בישראל, למידע בשפה הערבית – שפת אימם והשפה בה הם שולטים – אודות זכויותיהם וחובותיהם כאסירים, אודות הכללים המסדירים את התנהלות מתקני הכליאה בישראל, אודות הסמכויות והיקף שיקול הדעת שבידי המשיב, ואודות הדרכים להשיג על החלטות המשיב. כאשר עניינים אלה ואחרים קבועים ומוסדרים כיום

בפקודות ובנהלי המשיב (להלן: **הנהלים**), המתפרסמים והנגישים לאסירים ולציבור **בשפה העברית בלבד**.

2. תרגום נהלי המשיב לשפה הערבית והנגשתם עבור האסירים הערבים במתקני הכליאה שבאחריותו, הם חלק מהחובה הכללית שמוטלת על המשיב לפרסם את הנהלים מכוחם הוא פועל, חובה המוטלת על כל רשות ציבורית ומעוגנת בחוק ובהלכה הפסוקה. אותם עקרונות וזכויות יסוד העומדים בבסיס ההכרה בחובת רשות ציבורית לפרסם את הנהלים על-פיהם היא פועלת, תקפים גם בענייננו כאן ומחייבים את המשיב בתרגום נהליו לשפה הערבית והנגשתם עבור הציבור שנהלים אלו נוגעים אליו ישירות.

3. זכותם של האסירים הערבים לקבל את נהלי המשיב בשפה הערבית היא חלק מזכותם למידע, מזכותם לגישה לערכאות ומזכותם לשוויון, והיא מקבלת משנה תוקף לאור המציאות בה נמצאים אסירים אלה. שלילת חירותם ותנאי הבידוד הקיצוני בהם הם נמצאים; רחוקים מהמשפחה, מהקהילה וממקורות המידע שהיו רגילים להיעזר בהם, כל אלה הופכים את האסירים לקבוצה פגיעה במיוחד הנתונה למשמורתו ולמרותו של המשיב שבידיו סמכויות רחבות ומרחיקות לכת. מציאות זו ותנאים אלו מקימים חובה מוגברת על המשיב לשם הנגשת נהליו וכל המידע הרלוונטי להתנהלות מתקני הכליאה בישראל והנהלים החלים בתוכם.

הצדדים לעתירה

4. העותרת מס' 1, האגודה לזכויות האזרח בישראל, הינה עמותה, העוסקת בקידום זכויות האדם בישראל ובשטחים. בין היתר העותרת עוסקת בהגנה על זכויות האסירים.

5. העותרת מס' 2, רופאים לזכויות אדם, הינה עמותה המאגדת רופאים ואנשי רפואה להגנה על זכויות אדם. מבין מטרתיה, שיפור תנאי כליאתם של עצורים ואסירים במתקני הכליאה בישראל.

6. העותר מס' 3, המוקד להגנת הפרט, הינו ארגון זכויות אדם אשר מסייע מזה שנים רבות בהגנה על זכויותיהם של פלסטינים תושבי השטחים הכבושים, בין היתר בכל הנוגע לזכויותיהם של הפלסטינים הכלואים בידי ישראל.

7. המשיב, שירות בתי הסוהר, אמון על החזקת עצורים ואסירים במשמורת וטיפול בהם בעת שהותם במתקני הכליאה.

העובדות הצריכות לעניין

8. על פי נתוני שירות בתי הסוהר, בדצמבר 2019 היו 13,842 כלואים (עצורים ואסירים שפוטים) במשמורת המשיב. מבין 9,167 האסירים והעצורים על רקע פלילי, 3,435 מהכלואים הם ערבים, מתוכם 1,242 כלואים שהם תושבי הגדה המערבית ועזה, רמת הגולן וירושלים המזרחית. בנוסף לכך נכון לאותה עת הוחזקו במתקני המשיב בישראל 4,675 עצורים ואסירים המסווגים ביטחוניים, רובם ככולם פלסטינים תושבי הגדה המערבית ועזה. **כלומר, במשמורת המשיב בסך הכל 8,110 כלואים ערבים ששפת אימם ערבית, והמהווים כ-58% מכלל הכלואים שבמשמורת המשיב.**

9. למרות חלקם הגדול של האסירים הערבים ואף היותם רוב מתוך כלל האסירים הנמצאים במתקני הכליאה בישראל, המשיב אינו מפרסם ואינו מנגיש את נהליו בשפה הערבית, אלא בשפה העברית בלבד.

10. על פי המפורסם באתר האינטרנט של המשיב, ישנם כיום למעלה מ-300 פקודות ונהלים הנקבעים על ידי נציב שירות בתי הסוהר, מכוח הסמכות הנתונה לו על פי פקודת בתי הסוהר (נוסח חדש) תשל"ב-1971 (להלן: **פקודת בתי הסוהר או הפקודה**). נהלים אלה מסדירים את "ארגון השירות, סדרי המינהל, המשטר והמשמעת בו והבטחת פעולתו התקינה" (סעיף 80א(א) לפקודה) ומחייבים הן את האסירים והעצורים הנתונים במשמורת המשיב, והן את סגל המשיב. נציב שירות בתי הסוהר מחוייב לפרסם את הנהלים בדרך שיקבע מכוח סעיף 80ב(א) לפקודה.

11. לנהלים ולפקודות המפורסמים על-ידי המשיב חשיבות עליונה עבור הציבור בכלל והאסירים בפרט. שכן פקודת בתי הסוהר הסדירה רק חלק קטן יחסית מהכללים המחייבים לעניין ניהול מתקני הכליאה, בשעה שהנהלים הרבים שנקבעו על-ידי נציב שירות בתי הסוהר הם אשר מפרשים וקובעים את גדריהן של הזכויות והחובות הקבועות בפקודה, את סמכויותיהם של אנשי סגל המשיב, את הדין המשמעתני החל על האסירים ואת ההסדרים הכלליים שאמורים להבטיח רמת חיים נאותה לאסירים כמו גם להבטיח ניהול תקין של מתקני המאסר.

12. הנהלים חולשים על כל תחום בניהולם של בתי הסוהר, והם בעלי השלכות מהותיות על חייהם וזכויותיהם הבסיסיות ביותר של ציבור האסירים. לשם המחשה, הנהלים מסדירים את זכותם של האסירים לקבלת טיפול רפואי הולם (**פקודה מספר 04.44.00**); קובעים כללים מנחים לאופן הטיפול והמעקב באסירים חולים במחלות כרוניות לשם צמצום הפגיעה ומניעת תמותה (**נוהל מספר 02-3002**); ואת המקרים בהם ניתן לשקול שחרור מוקדם מטעמים רפואיים (**נוהל מספר 04-0001**); מבהירים באלו מקרים ירכוש המשיב ציוד רפואי חיוני עבור האסירים (**נוהל מספר 01-2009**); מפרטים את התנאים וסדרי הביקור של רופאים פרטיים אצל אסירים (**נוהל מספר 02-1007**).

13. אוכלוסיית הכלואים הינה מהאוכלוסיות המוחלשות והנוזקות ביותר להגנה ולסיוע רפואי באופן כללי. מצב זה הינו תוצר של מספר גורמים, חלקם תלויים ברקע מלפני תקופת המעצר וחלקם בשל תנאי המעצר עצמם, כמו הצפיפות בתוך מתקני הכליאה, אורח החיים הלקוי ורמתם הירודה של שירותי הבריאות המסופקים על-ידי מערך הרפואה של המשיב. ראו: דו"ח שפרסמה עמותת רופאים לזכויות אדם, העותרת מס' 2, בנובמבר 2019, **חולים עד תום ההליכים**, המציג ליקויים וכשלים מהותיים במערך הרפואה של שב"ס.

14. העדר נגישות של האסירים לנהלים העוסקים בזכויותיהם הרפואיות מחריף את הפגיעה בזכותם לבריאות ואת האפליה בשירות הניתן להם ביחס לכלל האוכלוסיה. כך במקרים רבים העדר המידע עלול למנוע מהאסירים לבקש ולקבל טיפול רפואי לו הם זקוקים, לתת הסכמה מדעת לטיפול ועוד.

15. בתצהירה המצורף לעתירה זו, עומדת ענת ליטוין, מנהלת מחלקת כלואים אצל העותרת מס' 2, על חשיבות תרגום נהלי המשיב לשפה הערבית והנגשתם לאסירים הערבים על-מנת שיוכלו לשמור על בריאותם, להיות שותפים לתהליכי קבלת ההחלטות הנוגעות לבריאותם ולעמוד על

זכויותיהם בהקשר זה מול המשיב. בדוגמאות שהיא מביאה לנהלים מרכזיים של המשיב בתחום הבריאות מתחדדת ומתבהרת מידת הפגיעה שנגרמת לאסירים ולבריאותם בשל מחסום השפה ואי-ידיעתם את תוכן הנהלים ואת חובות המשיב כלפיהם. כך, לדוגמה, היא מציינת:

"...נוהל שב"ס 02-3002 אבחון וטיפול באסיר החולה במחלה כרונית מסדיר את הטיפול באסירים הסובלים ממחלות כרוניות והמעקב הרפואי אחריהם אשר מטבע הדברים שונים מאלה הניתנים במצבים אקוטיים. ידיעת הנוהל חשובה להבטחת שיתוף הפעולה של המטופלים עם הצוות הרפואי בשב"ס לשם שמירה על בריאותם. על פי מידע שהועבר משב"ס אל עמותת רופאים לזכויות אדם ועל פי דוחות המתפרסמים על ידי שב"ס, כ-45% מהאסירים סובלים ממחלות כרוניות. מפניות המגיעות אל העמותה עולה שאסירים אינם מודעים למעקב הרפואי שעליהם לקבל ופעמים רבות בדיקות תקופתיות אינן מבוצעות בזמן."

16. בנוסף לתחום הבריאות, נהלי המשיב מסדירים את כל ההיבטים הרלוונטיים לחיים בתוך חומות הכלא, ובכלל זה את תחומי החינוך, העבודה והפנאי. הנהלים קובעים את הכללים והתהליכים להוצאת אסירים לעבודות שיקום ([פקודה מספר 04.54.02](#)) מפרטים את העקרונות והאמצעים לקיום פעילויות פנאי לאסיר ([נוהל מספר 04.71.00](#)); מפרטים את התנאים לשילוב אסירים בפעילות חינוכית ואופן השילוב במסגרת בית הסוהר ([פקודה מספר 04.70.00](#) ו-[נוהל מספר 20-2001](#)); מסדירים את זכאותם של אסירים לספריה בבתי הסוהר ואת אופן הפעלתה ([נוהל מספר 20-2061](#)); קובעים כללים לרכישת ספרים, חומרי קריאה ומשחקי חברה על-ידי האסירים ([פקודה מספר 04.50.00](#)). בנוסף, ישנם נהלים ספציפיים המסדירים את האפשרויות העומדות בפני האסירים לקשר עם העולם החיצון בדמות ביקורים ([פקודה מספר 04.42.00](#)), פקודה שמטבע הדברים רלוונטית גם לבני המשפחה של האסירים, שרבים מהם אינם דוברי עברית.

17. מחדלו של המשיב להנגיש את נהליו ולתרגמם לשפה הערבית, שפת האם של רוב האסירים במתקני הכליאה בישראל, חולש על כל הנהלים בכל הנושאים, גם אלו הרלוונטיים בלעדית לאסירים ששפת אמם אינה עברית. כך לעניין הנהלים המסדירים זכויות הדת וחופש הפולחן של האסירים המוסלמים, הנוצרים והדרוזים. המשיב לא דאג לתרגם לערבית [פקודה מספר 04.55.01](#) שכותרתה "זכויות בנושאי דת לאסירים שאינם בני הדת היהודית", המפרטת את זכויותיהם של האסירים המוסלמים, הנוצרים והדרוזים בתחום הדת ובכלל זה בעניינים כמו תפילות, ימי רמדאן, ימי חג, אבל, ביקור אנשי דת ועוד.

18. בנוסף קובעים הנהלים את סדרי עבודתם של הסוהרים ושל צוות בתי הסוהר, ובהם כללים המיועדים לשמור על כבודם של הכלואים: כללים המסדירים חיפוש על גופם של אסירים ועצורים; צילומם ותיעודם בבית הסוהר; איסוף מידע גנטי מהאסירים; כליאה באגפים הסגורים והשמורים; ענישה ושימוש בכוח. [פקודה מספר 04.15.0](#) קובעת כללים ומגבלות באשר לשימוש באמצעי ריסון וכבילה פיזיים (כבילת ידיים, רגליים או שניהם, כבילה למיטה וכיוצא"ב) ומפרטת את המגבלות והכללים החלים על השימוש באמצעים פוגעניים אלה, את אמצעי הזהירות המחייבים, ואת פרקי הזמן המקסימליים שבמסגרתם ניתן לעשות שימוש באמצעים האמורים.

19. נהלי המשיב קובעים גם את סדרי ההליך המשמעותי החל על אסירים ומגדירים, בין היתר, את סוגי ההתנהגויות המהווים "עבירות משמעות", את שלבי ההליך המשמעותי, את זכויותיו של האסיר במסגרת ההליך, את היקף סמכויותיו של קצין השיפוט, את העונשים והחייבים שניתן

להטיל על אסיר, את השיקולים שיש להביאם בחשבון לעניין הענישה, ואת תקופת ההתיישנות החלה על עבירות המשמעת ([פקודה מספר 04.13.00](#)).

20. הנהלים מסדירים גם את כללי מיצוי ההליך המנהלי החלים על אסירים, את זכותם לפנות למנהל האגף והאופן לעשות זאת, את זכותם להתלונן בשל העדר מענה, את זכותם לגשת לערכאות ואופן הגשת עתירת אסיר, את סד הזמנים הרלוונטי, ואת חובותיו של המשיב בהקשר להליכים אלה ([פקודה מספר 04.31.00](#)).

21. בתצהירה המצורף לעתירה מדגישה עורכת הדין עביר בכר, בעלת ניסיון עשיר כסניגורית ציבורית ופרטית בייצוג אסירים ערבים בעתירות אסירים ובהליכים נוספים, את חשיבות תרגום הנהלים לצורך מיצוי ראוי של ההליך המינהלי שמהווה תנאי למימוש הזכויות עצמן:

"...תרגום הנהלים לערבית והנגשתם תאפשר לאסירים הערבים מיצוי ההליך המנהלי בצורה תקינה, דבר המהווה כשלעצמו תנאי למימוש הזכויות. רבים מהאסירים הערבים שיודעים שזכויותיהם מופרות אינם יודעים באלו צעדים לנקוט לשם הגנה על זכויותיהם, הם אינם יודעים למי מהאחראים לפנות, אינם יודעים שיש חובת מיצוי הליכים וכי יש לעמוד במועדים הקבועים בפקודות ובנהלים בטרם הגשת העתירה.

העדר תרגום של הנהלים לערבית מהווה חסם משמעותי בפני האסירים מידיעת הפרוצדורה, גם בפני אסירים שמדברים עברית ואף מייצגים את עצמם לבד בפני הרשויות אך שליטתם בעברית היא בסיסית. במקרים רבים אסירים הגישו עתירות למיצוי זכויותיהם בכלא ובמעמד הדיון התגלה כי חובה היה עליהם למצות מהלך מקדמי טרם הפניה לערכאות. כך, למשל, אסיר המשיג נגד דו"ח משמעתי שקיבל בבית הסוהר ממהר ופונה לערכאות בדרישה לביטול אותו דו"ח. אלא שנהלי שב"ס מחייבים פניה בהשגה ליועמ"ש שב"ס במחוז בו שוהה האסיר. אי מיצוי ההליך המקדמי מביא לדחיית עתירות אסירים ואילוץ לפנות אל הרשויות בחלוף המועד לכך." (סעיפים 9 ו-10 לתצהירה של עו"ד בכר)

22. מבין נהלי המשיב ישנם נהלים הרלוונטיים אך ורק לאסירים המסווגים אסירים ביטחוניים, שרובם ככולם פלסטינים דוברי ערבית. כך, לדוגמה, [פקודת נציבות מספר 03.02.00](#) קובעת כללים ייחודיים לאסירים ביטחוניים, לרבות החזקתם של אסירים ביטחוניים באגפים נפרדים, בחירת דובר לאסירים ביטחוניים בכל אגף ותפקידו, צילום אסיר עם בני משפחתו ובאלו תנאים; כללים לשליחת מכתבים, ראיונות ביקורים, התייחדות, קשר טלפוני, פעילות חינוך, תעסוקה, ספורט ועוד. [פקודת נציבות מספר 04.02.00](#) קובעת את תנאי ההחזקה במעצר מינהלי, כאשר הרוב המכריע של המוחזקים במעצר כאמור הם פלסטינים תושבי הגדה, ובהינתן נסיבות שלילת החירות החריונות במיוחד, גובר הצורך של העצורים להכיר את זכויותיהם ולהנגשת הפקודה לערבית. נהלים נוספים קובעים את הכללים לבירור טענותיהם של אסירים תושבי השטחים בדבר היותם מאויימים לקראת קבלתם לבית הסוהר ולקראת שחרורם ([נוהל מספר 07.09.01](#)); קובעים את סדרי הביקור של הצלב האדום הבינלאומי בבתי הסוהר והתיאומים הנדרשים לכך ([פקודה מספר 03.12.00](#)); מסדירים את הזכאות והתנאים להשתתפות אסירים בבחינות בגרות (תאוגייה) של הרשות הפלסטינית ([נוהל מספר 04.49.02](#)).

23. למרבה האבסורד, גם הנהלים הנ"ל ואחרים הנוגעים רק לאסירים המסווגים ביטחוניים מתפרסמים בשפה העברית בלבד ולאסירים תושבי השטחים אין גישה אליהם או יכולת להבינם.

24. בתצהירה המצ"ב עומדת עורכת הדין נדיה דקה מהמוקד להגנת הפרט, העותרת מס' 3, שמייצגת כלואים פלסטינים בנוגע לתנאי כליאתם בישראל, על חשיבות תרגום הנהלים לערבית והנגשתם לאסירים פלסטינים המסווגים ביטחוניים, לאור תנאי כליאתם היחודיים:

"חשיבות התרגום והנגשת הנהלים לשפה הערבית מקבלת משנה תוקף בהקשר לכלואים הפלסטינים המסווגים כאסירים ביטחוניים, כיוון שתנאי החזקה של קבוצה זו מגבילים בצורה משמעותית את אפשרותם להשיג מידע בדבר זכויותיהם בערוצים חלופיים ובלתי-ישירים. נוכח העובדה שאותם כלואים מוחזקים באגפים סגורים, תוך שלילה כמעט מלאה של זכותם לקיים קשר טלפוני עם העולם החיצון והגבלת גישתם לייעוץ משפטי, ונוכח תדירותם הנמוכה מאוד והבלתי סדירה של ביקורי בני המשפחה של אותם אסירים, נפגעת בצורה משמעותית אפשרותם להשיג מידע ולרכוש ידע אודות זכויותיהם." (סעיף 4 לתצהירה של עו"ד דקה)

25. בתצהירה מביאה עו"ד דקה דוגמאות להשלכות המחסום השפתי בקרב האסירים הפלסטינים, אשר מונע מהם מידע בסיסי בדבר זכויותיהם ובדבר כללי המשיב הרלוונטיים לצורך מימוש אותן זכויות, ושולל מהם הלכה למעשה זכויות אלו, וכך היא מציינת:

"דוגמא בולטת לחיוניות תרגום הנהלים והפקודות לשפה הערבית, עליה למדתי מעבודתי עם אסירים פלסטינים, נוגעת לזכותם של אסירים אלה לקיום שיחה טלפונית מטעמים הומניטריים. ככלל, אסירים פלסטינים המסווגים ביטחוניים מנועים מקיום קשר טלפוני עם קרובי משפחתם בפרט והעולם החיצון בכלל. יחד עם זאת, לפי סעיף 19 לפקודת נציבות מספר 03.02.00, שעניינה "כללים ביחס לאסירים ביטחוניים", אסירים אלה זכאים לקיום קשר טלפוני עם קרוב משפחה מדרגה ראשונה שחולה במחלה סופנית. במקרים מעין אלו ישנה חשיבות מיוחדת להכרת הנוהל ולפניה דחופה למפקד הכלא לשם אישור השיחה הטלפונית, שכן אלמנט הזמן הינו ענין קריטי. אולם בשל מחסום השפה ואי הכרת הנהלים, במקרים רבים, עד שהכלוא פונה למשפחתו ודרכה לעורך דין לשם ייעוץ וטיפול בסוגיה, עובר זמן רב וקרוב המשפחה נפטר בטרם הספיק האסיר ליצור איתו קשר ולהיפרד ממנו כראוי. מצבים מצערים מעין אלו לא היו אמורים לקרות אילו נהלי שב"ס היו מונגשים כראוי לאסירים דוברי השפה הערבית. בסופו של דבר מדובר בבקשות פשוטות שהאסיר היה יכול ליזום ולטפל בהן בעצמו אילו הכיר את הכללים והפרוצדורה." (סעיף 7 לתצהירה של עו"ד דקה)

26. הסקירה לעיל, שמתייחסת לחלק קטן בלבד מהנושאים שנהלי המשיב מסדירים, מעידה עד כמה הגישה לנהלים אלה היא חיונית עבור האסירים לצורך הכרת המסגרות והכללים החלים עליהם והבנתם כמו גם לצורך מיצוי זכויותיהם וידיעת חובותיהם. בהעדר גישה לנהלים אלה, המסדירים פנים רבות כל כך בחייהם של האסירים, נפגעות זכויות בסיסיות של האסירים הערבים, מחריפה זרותם ואי שיתוף הפעולה מצדם עם מערך הכליאה, וכתוצאה מכך גם נפגעים סיכווייהם לעבור תהליך שיקום מוצלח בזמן שהותם בכלא.

27. חמורה לא פחות היא הפגיעה שגורם מחדלו של המשיב לזכותם לפרטיות של אסירים רבים, שנאלצים להיות תלויים באסירים אחרים ששולטים בשפה העברית, לצורך השגת מידע בדבר זכויותיהם והכללים למימושן. על כך אומרת עו"ד דקה בתצהירה:

"...אי תרגום נהלי השב"ס לשפה הערבית הופך את האסירים דוברי הערבית לתלויים באסירים אחרים ששולטים בשפה העברית, לצורך הכרת זכויותיהם והכללים והדרכים עליהם לנקוט מול הנהלת בתי הכלא. תלות זו מסבה לאסירים פגיעה קשה בזכותם לפרטיות, שכן הם נאלצים בהרבה פעמים לשתף את האסירים ששולטים בשפה העברית במידע אישי ולחשוף בפניהם את ענייניהם האישיים והמשפחתיים על-מנת לקבל את סיועם. חמור מכך, תלות זו הופכת אותם לנתונים "לחסדיהם" ואף לשליטתם של האסירים שמכירים את נהלי השב"ס מכוח שליטתם בשפה העברית." (סעיף 10 לתצהירה של עו"ד דקה)

28. תלות זו של האסירים באסירים אחרים מתעצמת בקרב אסירים המסווגים ביטחוניים, לאור מרכזיות התפקיד שמשחקים האסירים הנבחרים לתפקיד דובר אגף. "דובר אגף", שמעוגן בסעיף 6 [לפקודת נציבות מספר 03.02.00](#), שעניינה "כללים ביחס לאסירים ביטחוניים", נבחר על-ידי האסירים ובאישור מפקד בית הסוהר לצורך טיפול בבעיות השוטפות של האסירים, הצגתן בפני הנהלת בית הסוהר והעברת הנחיות ההנהלה והוראותיה לאסירים. מחסום השפה ואי-ידיעת נהלי המשיב מחד גיסא, והדומיננטיות של תפקיד דובר אגף מאידך גיסא, הופכים את האסירים במקרים רבים לנשלטים על-ידי דובר האגף, כפי שמפרטת עו"ד בכר, בתצהירה:

"מניסיוני רב השנים בתחום למדתי, כי אסירים המסווגים ביטחוניים ממעטים לפנות לערכאות השיפוטיות מתוך הנחה כי מיצוי זכויותיהם נעשה רק באמצעות העלאת הדרישות על ידי דוברי האגפים המהווים מתווכים בינם לבין הנהלת בית הסוהר. לא אחת מחליט הדובר עבור האסיר מה מגיע לו ומה לא לפי שיקוליו האישיים ויחסיו עם הנהלת בתי הסוהר ולא דווקא לפי הזכאות בדין. אסירים אף לא מיוודעים בהחלטות שיפוטיות שניתנו בעניינם ואשר חלקם עוגנו בנהלי שב"ס שיש בהם כדי לאפשר להם לממש זכויות ברמה של הפרט ולא דווקא באמצעות התיווך של הדובר." (סעיף 8 לתצהירה של עו"ד בכר)

29. עוצמת הפגיעה בזכויותיהם של האסירים דוברי הערבית חמורה במיוחד גם בשל ייחודו של בית הכלא כמסגרת שמבודדת את הפרט-הכלוא מהחברה, מנתקת אותו ממשפחתו וממכריו ומרחיקה אותו ממקורות המידע שהיו לו. הביקורת על התנהלות המשיב מאחורי חומות הכלא היא מוגבלת מעצם טבעה, דבר היוצר סיכון לפגיעה בזכויות הכלואים בניגוד לנהלים ולדין – באין רואה. מאפיינים ייחודיים אלה מגבירים את הצורך בשקיפות ובהנגשת המידע לאותם אסירים אודות מערכת הכללים הרלוונטית למקום בו הם נמצאים, אודות זכויותיהם וחובותיהם ואודות הסמכות והיקף שיקול הדעת המוקנים למשיב.

מיצוי הליכים

30. ביום 7.7.2019 פנתה העותרת מס' 1 למשיב בדרישה לתרגום נהלי ופקודות המשיב לערבית על מנת לאפשר לאסירים דוברי הערבית גישה למידע חיוני הנוגע לזכויותיהם ולחובותיהם בין כתלי בית הכלא, ובכללם זה נושאים המשליכים על זכויות היסוד של האסירים.

מצ"ב פניית העותרת 1 למשיב מיום 7.7.2019 כנספח ע/2

31. ביום 2.9.2019 השיב עו"ד אוהד בוזי, מהלשכה המשפטית בשב"ס, כי לא קיימת הוראה בדין המחייבת את המשיב לתרגם את נהליו לשפה הערבית ולהנגישם לאסירים, או לכל שפה אחרת מלבד עברית. בתשובתו הסתמך המשיב בין היתר על הוראות סעיף 4 לחוק יסוד: ישראל - מדינת

הלאום של העם היהודי, הקובע כי העברית היא שפת המדינה וכי "לערבית מעמד מיוחד במדינה; הסדרת השימוש בשפה הערבית במוסדות ממלכתיים או בפניהם תהיה בחוק". מטענת המשיב עולה, שכיוון שתרגום נהליו לא הוסדר בחקיקה – לא חלה עליו כל חובה לתרגם.

מצ"ב תשובת המשיב מיום 2.9.2019 כנספח 3/ע

32. ביום 18.9.2019 הגיבה העותרת 1 לתשובתו הנ"ל של המשיב והבהירה כי החובה לתרגם לערבית ולהנגיש את הנהלים והפקודות לאסירים הערבים נובעת ממעמדן של הזכויות לשוויון ולכבוד, מהדין הכללי ומפסיקתו העקבית של בית המשפט העליון. העותרת חזרה ודרשה כי המשיב יתרגם לערבית את הפקודות והנהלים הזמינים לעיון האסירים, וכי יעשה כך לכל הפחות לגבי הנהלים החיוניים המשליכים ישירות על זכויות האסירים.

מצ"ב מכתב תגובה של העותרת 1 מיום 18.9.2019 לתשובת המשיב כנספח 4/ע

33. ביום 1.10.19 התקבלה תשובת המשיב למכתבה השני של העותרת 1, ובה חזר המשיב על עמדתו כי אין הוראה בדין המטילה עליו חובה לתרגום נהליו לשפה הערבית. לתשובה אחרונה זו צירף המשיב העתק של מסמך בן עמוד אחד המתמצת, לטענת המשיב, יחד עם "שלטים יעודיים" בשפה הערבית, שהמשיב תולה באגפים השונים במתקני הכליאה, את חובותיהם וזכויותיהם של האסירים דוברי הערבית.

מצ"ב תשובת המשיב מיום 1.10.2019 והנספח שצורף אליה כנספח 5/ע

34. ביום 15.10.2020 פנתה העותרת 1 למשיב פעם נוספת בבקשה לתרגום הנהלים, מתוך תקווה להביא לשינוי בעמדת המשיב. בפניה זו ציינה העותרת כי הצורך בתרגום ההנחיות והנהלים המלאים רק התגבר עקב השלכות מגיפת הקורונה על מתקני הכליאה ועל יושביהם. בין היתר צוין כי שב"ס מצא לנכון לתרגם הנחיות ונהלים הנוגעים לקורונה לערבית, עובדה המצביעה על כך ששב"ס מכיר בצורך להנגיש מידע חיוני לאסירים שאינם דוברים עברית כאשר הדבר חיוני לשמירה על טובת כלל האסירים והצוות. פנייה זו לא נענתה.

מצ"ב פניית העותרת 1 למשיב מיום 15.10.2020 כנספח 6/ע

35. בחלוף כשלושה חודשים, ביום 19.1.2021, נשלחה תזכורת לפנייה החוזרת. אולם לא התקבל מענה עד למועד הגשת העתירה.

מצ"ב התזכורת ששלחה העותרת 1 למשיב מיום 19.1.2021 כנספח 7/ע

הטיעון המשפטי

36. תרגום נהלי המשיב לשפה הערבית והנגשתם עבור האסירים הערבים במתקני הכליאה שבאחריותו הם חלק מחובת המשיב לפרסם את הנהלים מכוחם הוא פועל, חובה המוטלת על כל רשות ציבורית ומעוגנת בחוק ובהלכה הפסוקה. אותם עקרונות וזכויות יסוד העומדים בבסיס ההכרה בחובת רשות ציבורית לפרסם את הנהלים על פיהם היא פועלת, תקפים גם כאן ומחייבים את המשיב בתרגום נהליו לשפה הערבית והנגשתם עבור הציבור שנהלים אלו נוגעים אליו ישירות.

37. זכותם של האסירים הערבים לקבל את נהלי המשיב בשפה הערבית, היא חלק מזכותם למידע, מזכותם לגישה לערכאות ומזכותם לשוויון ולכבוד, והיא מקבלת משנה תוקף לאור מעמדה הרשמי והמיוחד של השפה הערבית, ולאור המציאות בה נמצאים אסירים אלה. שלילת חירותם ותנאי הבידוד הקיצוני בהם הם נמצאים; רחוקים מהמשפחה, מהקהילה וממקורות המידע שהיו רגילים להיעזר בהם, כל אלה הופכים את האסירים לקבוצה פגיעה במיוחד הנתונה למשמורתו ומרותו של המשיב שבידיו סמכויות רחבות ומרחיקות לכת. מציאות זו ותנאים אלו מקימים חובה מוגברת על המשיב לשם הנגשת נהליו וכל המידע והאספקטים הרלוונטיים להתנהלות מתקני הכליאה בישראל והכללים החלים בתוכם.

38. שלילת גישה לנהלי שב"ס בשפה המובנת להם שוללת מהאסירים הערבים זכויות מעבר לאלו המתחייבות מעובדת המאסר. הלכה פסוקה היא, כי זכויות האדם של האסיר נשמרות גם בין כתלי בית הסוהר, והן אינן נפגעות רק בשל עובדת המאסר. פסיקת בית משפט נכבד זה הדגישה, לא אחת, את חובת המדינה להגן על זכויות היסוד של האסירים, אלא אם קיימת לכך מניעה מפורשת בחקיקה ראשית. היטיב לתאר זאת השופט אלון בפרשת **הוקמה**:

"כלל גדול בידינו, כי כל זכות מזכויות האדם באשר הוא אדם שמורה לו, גם כאשר נתון הוא במעצר או במאסר, ואין בעובדת המאסר בלבד כדי לשלול הימנו זכות כלשהי, אלא כאשר הדבר מחויב ונובע מעצם שלילת חופש התנועה הימנו, או כאשר מצויה על כך הוראה מפורשת בדין".

בג"צ 337/84 **הוקמה נ' שר הפנים**, פ"ד לח(2) 826, 832 (1984)

ראו גם: עע"א 4463/94 **גולן נ' שירות בתי הסוהר**, פ"ד נד(4) 136, 152 (1996); בג"ץ 355/79 **קטלן נ' שירות בתי הסוהר**, פ"ד לד(3) 294 (1980); רע"ב 6956/09 **יונס נ' שירות בתי הסוהר** (ניתן ביום 7.10.2010), פסקה 36; בג"ץ 158/21 **רופאים לזכויות אדם נ' השר לביטחון פנים** (ניתן ביום 31.1.2021), פסקאות 5 עד 8 לפסק-דינו של השופט סולברג.

החובה לפרסום נהלים והזכות למידע

39. חובת המשיב לפרסם את הפקודות והנהלים על-פיהם הוא פועל מעוגנת בהלכה הפסוקה, כמו גם בסעיף 6(א) לחוק חופש המידע, התשנ"ח-1998, הקובע כי "רשות ציבורית תעמיד לעיון הציבור את ההנחיות המינהליות הכתובות שעל פיהן היא פועלת ושיש להן נגיעה או חשיבות לציבור."

40. הזכות לקבל מידע מרשויות ציבוריות מוגדרת ובצדק כזכות יסוד בעלת "חשיבות עילאית", וכערובה למימוש זכויות חוקתיות אחרות ועקרונות יסוד מרכזיים בכל משטר דמוקרטי. על כך ניתן ללמוד גם מהדברים להלן מתוך דברי ההסבר להצעת חוק חופש המידע, התשנ"ז-1997, מסי' 2630, בעמ' 397:

"הזכות לקבל מידע מרשויות ציבוריות היא אחת מזכויות היסוד במשטר דמוקרטי. היא תנאי בסיסי להגשמתו של חופש הביטוי ולמימוש זכויותיו הפוליטיות והאחרות של אדם בכל תחומי החיים. נגישות רבה יותר למידע תסייע לקידום של ערכים חברתיים ובהם שוויון, שלטון החוק וכיבוד זכויות האדם, ותאפשר גם בקרה טובה יותר של הציבור על מעשי השלטון.

הזכות למידע הוכרה למעשה בפסיקה; ואולם בפועל נראה כי לציבור לא ניתנת מידה ראויה של גישה למידע שבידי הרשויות, וכי קשה לשרש את

נטיית הרשויות לראות במידע נכס שלהן ולא נכס המוחזק בנאמנות על ידיהן עבור הציבור ומטעמו"

41. הזכות לקבל מידע מהרשויות הציבוריות, מלבד היותה זכות העומדת בפני עצמה, היא תנאי בסיסי להגשמתן של זכויות יסוד חוקתיות נעלות בחשיבותן. אדם המוסתר ממנו מידע או הנמנע ממנו לקבל מידע, נפגעת יכולתו לפתח מחשבה ו/או לבסס עמדה, ובכך גם לבקר ולהביע דעה אשר בכוחה לשנות ולהשפיע. מכאן האמירה השגורה בפה של כולנו "מידע זה כוח".

"זכות הציבור לדעת הינה אחד מנגזריו המרכזיים והחשובים של חופש הביטוי, שכמאמרו של השופט אגרוט ... מהווה "זכות עילאית" בשיטתנו. אכן, בלא היכולת להחליף דיעות, להפיץ ידיעות ולקבלן, אין חופש הביטוי יכול להתממש ... וכשם שהשמירה על חופש הביטוי מהווה ערובה ראשונה במעלה לקיומו של התהליך הדמוקרטי ולהבטחתן של זכויות יסוד אחרות ... כך אף כיבוד של זכות הציבור לדעת מהווה תנאי להגשמתו של חופש הביטוי"

בג"צ 5771/93 ציטרין נ' שר המשפטים, פ"ד מח(1) 661, 673 (1993)

42. כל העקרונות העומדים בבסיס ההכרה בזכות למידע כזכות יסוד, תקפים שבעתיים עת עסקינן בזכותם של האסירים למידע הנוגע אליהם ישירות, כמו זה המעוגן בנהלי המשיב, והקובע ומסדיר נושאים מרכזיים ומהותיים עבור האסירים בתחום זכויותיהם וחובותיהם ולמעשה בכל ההיבטים הנוגעים לחייהם והתנהלותם בתוך מתקני הכליאה. תנאי הבידוד, שלילת החירות והיריחוק מהעולם החיצון, מהמשפחה ומהמכרים, הופכים את האסירים לקבוצה פגיעה במיוחד ומטיל בשל כך חובה מוגברת בהגנה על זכותה למידע.

43. כיום חובתו של המשיב לפרסם את נהליו אינה שנויה עוד במחלוקת. נהלים אלה מתפרסמים בשפה העברית לעיון הציבור דרך קבע באתר האינטרנט של המשיב ונגישים גם עבור האסירים. ככלל, במתקני הכליאה עומד לרשות האסירים מחשב נייד המכיל את נהלי המשיב, ואסיר המבקש לעיין באותם נהלים פונה למנהל האגף ומבקש רשות. מציאות זו נולדה בעקבות שתי עתירות שהוגשו על ידי העותרת 1 נגד המשיב, האחת דרשה את פרסום פקודות המשיב לציבור בכלל ולאסירים בפרט, לאחר הגשת העתירה הגיעו הצדדים להסדר לפיו יפרסם המשיב את כל הפקודות הנוגעות לזכויות ולחובות האסירים, למעט אלו שפרסומן עלול לפגוע בבטחון המדינה, בטחון הציבור או בטחון בית הסוהר (בג"צ 5839/95 האגודה לזכויות האזרח בישראל נ' שר המשטרה); העתירה השנייה דרשה פרסום כל נהלי המשיב והעמדתם לעיון הציבור, גם כאן ולאחר הגשת העתירה הסכים המשיב לפרסום הנהלים ובהחלטת בית משפט מיום 25.5.2010 נקבע כי פרסום כאמור יבוצע תוך 60 ימים (עת"מ (י-ם) 3041/08 האגודה לזכויות האזרח בישראל נ' שירות בתי הסוהר).

מצ"ב תשובת המשיב מיום 28.1.2021 לבקשת של העותרת 1 למידע בדבר ההסדר בנוגע לזכות האסירים לעיון בנהלים, כנספח ע/8

44. המחלוקת הקיימת היא בהקשר לתרגום הנהלים לשפה הערבית והנגשתם לאסירים הערבים. סירובו של המשיב לעשות זאת פוגע בזכותם של האסירים הערבים למידע ומפלה אותם לרעה. הנגשת הנהלים בשפה העברית בלבד, כאשר כ-60% מהאסירים שבמתקני הכליאה שבאחריות

המשיב הם אסירים ערבים, ששליטתם בשפה העברית, ובפרט ברמה של "קרוא וכתוב", היא מוגבלת מאוד או שאינה קיימת כלל, כמוה כהסתרת הנהלים מעיניהם של אסירים אלה.

45. דגש מיוחד הושם בפסיקה בדבר חובת הרשויות לוודא כי מידע המפורסם על ידן יפורסם באופן אפקטיבי ונגיש, לציבור בכלל ולציבור הרלוונטי בפרט, למשל הציבור הכפוף לאותם נהלים או שזכויותיו מושפעות מהתנהלות הרשויות על פיהם. כדבריו של השופט גולדברג:

"...הנדרש לצורך עמידה בחובת הפרסום הוא כי הפרסום יהא סביר. בחינת הסבירות תיקבע לאור יעילותו של הפרסום. על הרשות המינהלית לפרסם את ההנחיות הפנימיות באופן אפקטיבי, שיקים הנחה סבירה כי הן תגענה לידיעת הפרט, אשר ההנחיות נוגעות אליו, כשמידת האפקטיביות מותאמת למהותה של ההנחיה הספציפית. ככל שחשיבותה של ההנחיה מבחינת זכויותיו וחובותיו של הפרט גדולה יותר, כך תידרש הרשות לנקוט אמצעים אפקטיביים יותר על-מנת להביא את ההנחיה לידיעת הפרט. שכן, אין דינה של הנחיה הקובעת כלל פורמאלי או טכני בלבד, כדינה של הנחיה שיש בה להקים זכות לאזרח, או לפגוע בזכותו."

בג"ץ 1477/96 נמרודטקס בע"מ נ' משרד התעשייה והמסחר, פ"ד נג(5) 193, 201 (1998).

46. בהקשר לפרסום נהלים רשמיים לפיהם פועלת רשות נקבע בעת"ם (י-ם) 530/07 **האגודה לזכויות האזרח בישראל נ' משרד הפנים** (5.12.2007) לגבי נהלי מינהל האוכלוסין, כי החובה לפרסם את הנהלים באופן אפקטיבי מתעצמת בהתאם להיקף הסמכויות המופעלות ובהתאם לצורך האוכלוסיה המושפעת מהם בפרסומם:

"המשיב מפעיל סמכויות רחבות היקף ובעלות השפעה גורלית על סוגי אוכלוסייה שונים. הצורך בפרסום המיידני נובע הן בשל סוג הסמכויות שמפעיל המשיב שלעיתים נוגעות לזכויות יסוד מהמעלה הראשונה כגון הזכות לחיי משפחה, זכויות של קטינים, הזכות לתושבות, הזכות לחירות ועוד. חשוב לציין כי חובת הפרסום המיידני, העדכון ונגישות המידע נובעת גם מסוג האוכלוסייה בה מדובר. לעיתים קרובות מדובר באוכלוסייה חלשה, חסרת אמצעים, בעלת ידע חלקי בלבד ולעיתים זרה בארץ, ללא ידע של שפה או אפילו מידע בסיסי. לסוגי אוכלוסיה אלה, הנזקקים מדי יום לשירותיו של המשיב, המידע אודות הנהלים, המדיניות וההנחיות הינו לא פחות מאשר "אוויר לנשימה" ובהיעדרו הם מתקשים להבין אל נכונה את מעמדם ולעמוד על זכויותיהם ולקבל – במקרים המתאימים – את הזכויות המגיעות להם על פי הדין וכללי המנהל התקין. (פסקה 37 לפסק-דינה של השופטת יהודית צור)

47. דברים אלה יפים גם לענייננו. נהלי שב"ס מסדירים כל פן בחייו וביומו של האסיר, מבהירים את זכויותיו ומפרטים את חובותיו ואת תוכן האיסורים החלים עליו במצבים שונים. מידע זה הוא חיוני להתנהלותו התקינה של האסיר, וגישה למידע היא הכרחית על מנת לאפשר לאסיר לבחון את החלטות המשיב בהקשר למתחם שיקול הדעת המוענק לו בדין, ועל מנת לאפשר לו לעמוד על זכויותיו ולהגיש השגות ועתירות לערכאות המוסמכות במקרים של פגיעה בזכויותיו אלו.

זכות הגישה לערכאות

48. פרסום הנהלים בשפה העברית בלבד פוגע בזכותם של האסירים הערבים לגישה לערכאות, זכות המהווה שער לאכיפת כל יתר זכויות האדם. אי תרגום הנהלים לשפה הערבית כמוהו כחסימת

מידע מהותי מהאסירים, הנוגע לזכויותיהם הבסיסיות, ובכללן: הזכות לפגוש עורך דין, הזכות לטיפול רפואי, היקף שיקול דעתו של המשיב והקריטריונים לפיהם הוא מחויב לפעול, סמכויותו בתחום הדין המשמעתי והאופן בו המשיב אמור לטפל בקבילה או בעתירה שאסיר מגיש. בחסימת נהלים אלה מפני האסירים הערבים נפגעת באופן יסודי זכותם לגישה לערכאות, וכתוצאה מכך גם יכולתם לעמוד על זכויותיהם ולפקח על פעילות המשיב ולבקרה.

49. עוד בטרם חקיקת חוקי היסוד בשנת 1992 הוכרה זכות הגישה לערכאות כזכות יסוד. בשורה של פסקי דין נקבע כי זכותו של הפרט לפנות לערכאות, אף שאינה מעוגנת מפורשות בספר החוקים הישראלי, היא זכות בסיסית ויסודית. עמד על כך השופט שלמה לויך באומרו:

"...זכותו של האזרח לפנות לבית המשפט היא זכות קונסטיטוציונית מן המעלה הראשונה, ושערי בתי המשפט פתוחים לפני האזרח בריבו עם משנהו, גם במקרים בהם לא תשיג ידו לשלם את ההוצאות, אם תובענתו תידחה." (ההדגשה לא במקור)

רע"א 544/89 אויקל תעשיות (1985) בע"מ נ' נילי מפעלי מתכת, פ"ד מד(1) 647, 650 (1990)

כך ראו:

ע"א 579/90 רוזין נ' בן-נון, פ"ד מו(3), 738, 742 (1992)

אהרן ברק "זכות הגישה למערכת השיפוטית" ספר שלמה לויך (אשר גרוניס, אליעזר ריבלין ומיכאל קרייני עורכים) 31 (2013) (להלן: א' ברק)
יורם רבין "זכות הגישה לערכאות מזכות רגילה לזכות חוקתית" המשפט 5, 217 (2000) (להלן: י' רבין)

50. זכות הגישה לערכאות נותרה זכות שלא כתובה עלי ספר גם לאחר חקיקתם של חוקי היסוד בדבר זכויות האדם. אך מאז גבר העיסוק בה ובמעמדה הנורמטיבי, ונראה כי קיימת תמימות דעים הן בפסיקה והן בספרות המשפטית בדבר מעמדה החוקתי. לא כך הדבר בהקשר למקור המשפטי או לקונסטרוקציה המשפטית עליהם מתבסס מעמדה זה - בעניין זה הדעות חלוקות. יש הגורסים כי זכות הגישה לערכאות נגזרת מזכויות המסגרת לכבוד ולחירות שבחוק יסוד: כבוד האדם וחירותו; יש הרואים בה זכות נגזרת מכל אחת מהזכויות החוקתיות הפרטיקולרית המנויות בחוק היסוד; ויש הסבורים כי זכות הגישה לערכאות הינה חלק מ"קנייננו" של הפרט, ומכאן זוכה היא למעמדה החוקתי בדומה למעמדה של הזכות לקניין (י' רבין, עמ' 229-228, א' ברק, עמ' 41-38; 43-46).

51. ביסוס שונה למעמדה החוקתי של זכות הגישה לערכאות המנותק מחוקי היסוד, פרס השופט מישאל חשין בפרשת ארפל אלומיניום, ולפיו זכות זו נגזרת ישירות מערכי היסוד של השיטה ומאופיו הדמוקרטי של המשטר, שניצבים בפסגת הפירמידה ונעלים הם מחוקי היסוד, וכלשונו:

"דעתי-שלי היא, כי זכות הגישה לבית-המשפט אין היא זכות-יסוד מובנו הרגיל של המושג זכות-יסוד. שייכת היא למסדר נורמות אחר בשיטת המשפט. ניתן לומר – וכך אומר אני – כי נעלה היא על זכות-יסוד. לא עוד, אלא שקיומה הינו תנאי הכרחי וחיוני לקיומן של שאר זכויות-היסוד. זכות הגישה לבית-המשפט הינה צינור החיים של בית-המשפט. התשתית לקיומם של הרשות השופטת ושל שלטון החוק. בזאת נשתנתה הרשות השופטת משתי אחיותיה – הרשות המחוקקת והרשות המבצעת – שתי אלו האחרונות יוזמות ועושות, אם בתחום החקיקה ואם בתחום

המעשה, בעוד אשר הרשות השופטת יושבת על מושבה ומצפה כי יבואו אליה לקבל את חוות-דעתה ואת הכרעותיה. וכנאמר על משה: "וַיְהִי מִמְּחֶרֶת וַיֵּשֶׁב מֹשֶׁה לְשֹׁפֵט אֶת-הָעָם וַיַּעֲמֵד הָעָם עַל-מֹשֶׁה מִן-הַבֶּקֶר עַד-הָעֶרֶב" (שמות, יח, ג). שניים אלה הם הנדרשים לשיפוט: שופט היושב על מושבו ומתדיינים העומדים לפניו. באין מתדיינים יישב בית-המשפט בטל וחסר-מעש, ובית-משפט שאין מתדפקים על שעריו כמוהו כמו-לא-היה. **נדע מכאן, כי חסימת הדרך לבית-משפט – בין במישרין בין בעקיפין – ולו באורח חלקי, חותרת תחת ה-*raison d'être* של הרשות השופטת. ופגיעה ברשות השופטת פירושה פגיעה ביסוד הדמוקרטי של המדינה. באין רשות שופטת, באין ביקורת על מעשי הפרט והשלטון, ייפרע עם ותאבד ממלכה. באין ביקורת שיפוטית יאבד שלטון החוק ותיעלמנה זכויות-היסוד. ... בחסימת הדרך לבית-משפט ייעלם ואיננו הדיין, ובאין דיין ייעלם אף הדין עמו.**" (ההדגשות לא במקור)

ע"א 733/95 ארפל אלומיניום בע"מ נ' קליל תעשיות בע"מ, פ"ד נא(3) 577, 629 (1997)

52. הנה כי כן, בין אם זכות הגישה לערכאות שואבת את מעמדה החוקתי מחוק יסוד: כבוד האדם וחירותו ובין אם מערכי היסוד של השיטה ומהאופי הדמוקרטי של המשטר, ישנה אחדות דעות בדבר מעמדה הנשגב כזכות יסוד חוקתית הקשורה גם לזכויות האדם וגם לערכים מרכזיים כגון: דמוקרטיה, הפרדת הרשויות ושלטון החוק.

53. מעמדה החוקתי הנעלה של זכות הגישה לערכאות מטיל על הרשויות מלבד החובה להימנע מפגיעה בזכות זו, גם חובות פוזיטיביות לשם הגנה עליה.

54. **תרגום הנהלים והנגשתם לאסירים הערבים במתקני הכליאה שבאחריות המשיב היא ביטוי ונגזרת לחובה הפוזיטיבית המוטלת על המשיב להגן על זכותם של האסירים לגישה לערכאות.** הבטחת נגישות הנהלים, לפיהם מתנהלים בתי הכלא לאסירים הערבים, היא תנאי בסיסי לשם שמירה על זכויותיהם השמורות להם גם בעת מאסר. אסיר שנמנעת ממנו גישה לנהלים אינו יכול לעמוד על זכויותיו או אף לדעת על קיומן, אינו יכול להתגונן כראוי במסגרת הליכים משמעותיים נגדו, ונחסמת דרכו מפני גישה לערכאות המוסמכות במקרים של פגיעה בזכויותיו או התנהלות החורגת מהנהלים.

55. למשיב, הממונה על החזקת עצורים ואסירים במשמרתו, סמכויות רחבות ומרחיקות לכת, הטומנות בחובן פוטנציאל עצום לפגיעה בזכויות אדם, ומכאן החשיבות היתרה בהנגשת הנהלים בשפה המובנת לאסירים, על מנת שהדבר לא יהווה מחסום בפניהם מפני הגישה למערכת בתי המשפט.

מעמדה של השפה הערבית והחובות הנגזרות

56. שיקול נוסף התומך בחובת תרגום נהלי המשיב לערבית והנגשתם לאסירים הערבים הוא מעמדה של השפה הערבית כשפה רשמית במדינת ישראל. כך קובע סימן 82 לדבר המלך במועצה על ארץ-ישראל 1922 עד 1947, המטיל חובה על רשויות השלטון לפרסם את מסמכיהן ופקודותיהן הרשמיים בשפה הערבית:

"82. שפות רשמיות

כל הפקודות, המודעות הרשמיות והטפסים הרשמיים של הממשלה וכל המודעות הרשמיות של רשויות מקומיות ועיריות בתחומים שייקבעו עפ"י

צו מאת הממשלה יפורסמו (באנגלית) בעברית ובערבית. בכפוף לכל תקנות שתתקין הממשלה מותר להשתמש בשלוש השפות במשרדי הממשלה ובבתי המשפט.

57. יצויין, כי ההוראה הנ"ל שונתה בהקשר למעמדה של השפה האנגלית בסעיף 15(ב) לפקודת סדרי השלטון והמשפט, התש"ח-1948, אשר קבע כי כל הוראה הדורשת שימוש בשפה האנגלית – בטלה.

58. בהתייחסו למעמד השפה הערבית כשפה רשמית מכוח סימן 82 לדבר המלך במועצה, פסק הנשיא ברק, כי בנוסף לזכויות ולחובות כלפי השלטון המרכזי, הנובעות ממעמדה של השפה הערבית, מקרין מעמדה הרשמי של השפה על המשפט הישראלי ככלל ועל השיקולים שבעל הסמכות אמור לקחת בחשבון בעת שהוא מפעיל את סמכותו:

"...אכן, סימן זה קובע הוראה בעלת חשיבות רבה. מכוחה נקבע כי הערבית היא שפה רשמית. בכך ניתן לה "מעמד נעלה במיוחד... " אין דינה כדין שפות אחרות שאזרחי המדינה או תושביה דוברים אותן. ממעמד מיוחד זה נובעות במישרין זכויות וחובות כלפי השלטון המרכזי. עם זאת אין מעמד מיוחד זה מתמצה אך באותן זכויות וחובות הנובעות ממנו במישרין. מעמדה הרשמי של שפה מקרין עצמו אל תוך גופו של המשפט הישראלי ומשפיע על פעולתו. השפעה זו מתבטאת, בין השאר, במשקל שיש ליתן לרשמיותה של השפה במכלול השיקולים שבעל סמכות צריך להתחשב בהם שעה שהוא מפעיל סמכות שלטונית. מקומה ה"גאומטרי" של השפעה זו הוא במסגרת פרשנותה של הסמכות השלטונית על-פי תכליתה."

בג"ץ 4112/99 עדאלה נ' עיריית תל אביב יפו, פ"ד נו(5) 393, 413 (2002)

59. גם בנפרד מהוראות סימן 82 לדבר המלך במועצה, השפה הערבית היא בעלת מעמד מיוחד בשל היותה שפת המיעוט הלאומי הגדול במדינה. מעמד מיוחד זה לצד ערכי היסוד של השיטה וזכויות היסוד לכבוד ולשוויון, מטילים חובות שונות על רשויות המדינה גם בתחום השפה, כפי שקבעה פסיקת בתי המשפט בנושא.

"עיקר הוא שהשפה הערבית היא שפתה של כחמישית מאוכלוסיית המדינה – שפת-הדיבור, שפת-התרבות, שפת-הדת – ושיעור זה של אוכלוסין הוא מיעוט ניכר שראוי לנו כי נכבדו – אותו ואת שפתו. מדינת ישראל היא מדינה "יהודית ודמוקרטית", ובהיותה מה שהיא חובה היא המוטלת עליה לכבד את המיעוט שבה: את האדם, את תרבותו של האדם, את שפתו של האדם. עיקרון חוקתי זה בישראל ימלא בתוכנו וברוחו – ברחבות וברוחה – את הוראת סעיף 61(ג) לחוק הבחירות. עקרון-השוויון יוליכנו כמו-מעצמו אל מקום שהגענו אליו... ראויה היא רשימה הפונה אל ציבור בוחרים הדובר ערבית, כי לא תיפגע אף בשל כך בלבד שמקצת בוחרים יודעים ערבית בלבד או בוחרים לסמן על פתק ריק את אות הרשימה בערבית בלבד.

מבין שני הפירושים האפשריים לסעיף 61(ג) לחוק הבחירות שומה עלינו לבחור אותו פירוש המקיים את ערכי-היסוד של המדינה, אותו פירוש המכיר במעמדה של השפה הערבית והמקדם שוויון בזכות לבחור ובזכות להיבחר."

רע"א 12/99 מרעי נ' סאבק, פ"ד נג(2) 128, 142 (1999)

60. גם רשויות המדינה מכירות במעמדה המיוחד של השפה הערבית כשפתו של המיעוט הלאומי הגדול במדינה. בדו"ח מבקר המדינה משנת 2002 שעניינו "השימוש בטכנולוגיית התקשוב למתן שירותים ממשלתיים לציבור – אתרי אינטרנט בגופי הממשלה", העלתה הביקורת כי מרבית אתרי האינטרנט הממשלתיים ובכלל זה בשער הממשלה לא הוצג מידע ולא ניתנו שירותים בשפה הערבית, וכך ציין מבקר המדינה בהקשר זה: **"מאחר שהערבית היא שפתו של המיעוט הגדול ביותר בישראל, וכדי להבטיח שוויון, לספק שירותים ראויים ולהקל את הגישה לרשויות גם במגזר זה, על הרשויות להוסיף לאתרי האינטרנט תרגום לערבית, לפחות של מידע חיוני ומידע על אופן השימוש בשירותים הממשלתיים הניתנים באמצעות האינטרנט."** (דוח מבקר המדינה 53ב לשנת 2002, עמ' 211).

61. בהמשך לדו"ח המבקר האמור התקבלה החלטה של ועדת השרים לענייני ביקורת המדינה מיום 15 ביוני 2003, אשר קיבלה תוקף של החלטת ממשלה ב-3 ביולי 2003, ולפיה אתרי האינטרנט של משרדי הממשלה יכללו, החל משנת התקציב 2004, מידע בשפות עברית וערבית. מאז התקבלה החלטת הממשלה הונגש חלק ניכר מהתכנים ומהטפסים באתרי משרדי הממשלה בשפה הערבית, ובראשם אתר משרד המשפטים.

מצ"ב החלטת ממשלה 446 (ק/14) מיום 3 ביולי 2003, מידע לציבור בשפות נוספות באתרי האינטרנט של הממשלה, **כנספח ע/9**

62. אחד הטעמים המרכזיים, המחייבים את רשויות המדינה להנגיש את המידע בשפה הערבית, הוא לצורך הגנה על זכויות יסוד אחרות של דוברי הערבית ולהבטחת מימושן. בע"א 4926/08 **נאשף נ' הרשות הממשלתית למים וביוב** (9.10.2013) קבע בית המשפט העליון כי הזכות לקבל מידע בשפה הערבית היא תנאי מוקדם למימוש זכויות נוספות, ובהן כאלה הנובעות מכללי הצדק הטבעי ומעקרונות יסוד במשפט המנהלי. בדומה לכך קבע בית המשפט המחוזי בירושלים, כי יש לבטל כתב אישום בשל כך שההודעה על הזכות לשימוע לא נשלחה לנאשם דובר ערבית, שאינו קורא עברית, בשפה הערבית, אלא בעברית בלבד (ת"פ (י-ם) 333/09 **מדינת ישראל נ' חסין** (5.1.2010)). כך לעניין זכותו של הפרט להשמיע את טענותיו בטרם תתקבל החלטה בעניינו ולעניין זכות הגישה לערכאות. תנאי מוקדם לאפשרות מימושן של זכויות אלה מחייב מסירת המידע בשפה הערבית באמצעי ובזמן המתאימים על מנת להביא לידיעת הציבור הרלוונטי את זכותו להשמיע את דבריו.

63. בנוסף, במספר ניכר של הוראות חקיקה עוגנה חובתן של רשויות ציבוריות לשימוש ופרסום בשפה הערבית כביטוי לחובתן להבטיח שוויון הזדמנויות לחברה הערבית, בהקשרים רבים שיש בהם כדי ללמד על ענייננו:

א. החובה לפרסם הודעה על פרסום מכרז פומבי בעיתון בשפה הערבית ע"י משרדי ממשלה, יחידות סמך וגופים ציבוריים (תקנה 15 ותקנה 24 לתקנות חובת המכרזים, התשנ"ג-1993. ראו גם באותו הקשר: עת"מ (ב"ש) 292/09 **עתיז - רשת חינוך לבתי ספר בע"מ נ' מועצה מקומית ערערה** (2.07.2009);

ב. החובה לפרסם הודעה על הפקדת תכניות מתאר בערבית באזורים בהם 10% לפחות מהאוכלוסייה דוברי ערבית, על מנת לאפשר לכלל האוכלוסייה לממש את זכות

ההשתתפות והשימוע הניתנת לציבור בהליכי התכנון (סעיפים א1א(2), 89א ו- 117 לחוק התכנון והבניה, התשכ"ה-1965);

ג. הזכות של כל אדם לעיין במידע עליו המוחזק במאגרי מידע גם בשפה הערבית, נוסף לעברית והאנגלית (סעיף 13(ב) לחוק הגנת הפרטיות, התשמ"א-1981);

ד. החובה להביא לידיעת הציבור גם בשפה הערבית את הכתובות והמועדים בהם יוכל לעיין במידע שנמצא ברשות רשויות ציבוריות על נושאים ומדדים סביבתיים (תקנה 5 לתקנות חופש המידע (העמדת מידע על איכות הסביבה לעיון הציבור), התשס"ט-2009).

64. בעקבות עתירות לבית משפט נכבד זה, הכירו הרשויות בזכותה של האוכלוסיה הערבית להגשה בשפה הערבית של ההנחיות, הכללים והטפסים הנדרשים לשם מימוש זכויותיה. כך, בשתי עתירות שהוגשו נגד המוסד לביטוח לאומי, האחת אשר דרשה שירותי מתורגמן לערבית בוועדות המקצועיות העוסקות בתביעותיהם של תושבי ירושלים המזרחית, והשנייה לתרגום לשפה הערבית של הטפסים שממלאת האוכלוסייה הערבית בסניף מזרח ירושלים של המוסד לביטוח לאומי (בג"ץ 8031/12 המוקד להגנת הפרט נ' מנכ"ל הביטוח הלאומי (5.6.2014); בג"ץ 2203/01 אב"י - האגודה הבינלאומית לזכויות הילד נ' המוסד לביטוח לאומי (7.1.2009)).

65. כך גם בעתירה שעסקה בזכותם של תלמידים ערבים לשוויון בחינוך ככוללת את הזכות להיבחן ולקבל מידע בשפה הערבית (בג"ץ 4069/19 סאלח נ' מנכ"ל משרד החינוך (18.6.2019)).

66. גם המשיב קיבל עליו את הדרישה להנגיש תוכניות חינוכיות בשפה הערבית לאסירים ערבים מבוגרים, שהוצעו בעבר בשפה העברית בלבד. בעקבות עתירה לבג"ץ הוסכם כי אסירים אנאלפביתים דוברי ערבית יהיו זכאים ללמוד לקרוא ולכתוב בשפתם, וכי המשיב יחל להפעיל חלק מתכניות החינוך הפורמאליות והבלתי פורמאליות במתקניו בשפה הערבית (בג"ץ 3595/08 עדאלה נ' שירות בתי הסוהר (מיום 12.10.2010)).

67. כפי שצויין לעיל, בתשובותיו לפניויה בכתב של העותרת 1 לתרגום נהליו, טען המשיב כי בהתאם להוראות סעיף 4 לחוק יסוד: ישראל - מדינת הלאום של העם היהודי (להלן: **חוק יסוד הלאום**) ובהעדר חקיקה מפורשת, המשיב אינו מחוייב בתרגום נהליו. (ראו **נספח ע/3**, מענה המשיב מיום 2.9.2019). טענתו זו של המשיב אין לה על מה שתסמוך. ראשית, סעיף 4 לחוק היסוד מציין מפורשות, כי אין בהוראותיו כדי לפגוע במעמד שניתן בפועל לשפה הערבית בישראל. החובה שהיתה מוטלת על המשיב לתרגם את הנהלים לערבית לא התפוגגה עם חקיקתו של חוק יסוד הלאום, ואין המדובר בהסדר ראשוני שטעון חקיקה ראשית.

68. שנית, חוק יסוד הלאום לא ביטל את סימן 82 לדבר המלך במועצתו, כך שמעמדה של השפה הערבית כשפה רשמית בישראל שריר וקיים. נזכיר כי כאשר המחוקק ביקש לבטל את מעמדה הרשמי של השפה האנגלית – הוא עשה כן במפורש (סעיף 15(ב) לפקודת סדרי השלטון והמשפט). פרשנות זו עולה גם מדברי ההסבר להצעות חוק יסוד: הלאום (הצ"ח 768 (13.13.2018) 134, בעמ' 134-135) וכן מפרשנותו של בית המשפט העליון שניתנה לאחר חקיקת חוק היסוד. כפי שקבע השופט מינץ:

"השפה העברית היא השפה הרשמית במדינת ישראל, לצד המעמד המיוחד לו זוכה השפה הערבית (ראו: סעיף 4 לחוק יסוד: ישראל – מדינת הלאום של העם היהודי; בג"ץ 4112/99 עדאלה המרכז המשפטי לזכויות המיעוט הערבי בישראל נ' עיריית תל-אביב-יפו, פ"ד נו(5) 393 (2002) (להלן: עניין עדאלה)). מעבר לכך, השפה העברית משמשת, הלכה למעשה, כשפת המקום העיקרית, ה-"Lingua Franca" במדינת ישראל (ראו: מוחמד אמארה "החיוניות של השפה הערבית בישראל מנקודת השקפה סוציולינגוויסטית" הירחון האלקטרוני של עדאלה גיליון מס' 28 (2006)...

בכל הנוגע לשפה האנגלית שונתה ההוראה עם קום המדינה (ראו סעיף 15(ב) לפקודת סדרי השלטון והמשפט, התש"ח-1948, לפיו "כל הוראה בחוק הדורשת את השמוש בשפה האנגלית, בטלה"). אולם, פרט לשינוי זה עומדת הוראת סימן 82 בתוקפה (עניין **עדאלה**, עמ' 412).

(בש"א 815/19 **גריב נ' Fidam Select** (בפירוק) 5.2.2019).

69. בנוסף לכל הנ"ל, לעמדת היועץ המשפטי לממשלה כמו גם לעמדת הכנסת, כפי שאלו הוגשו לבית משפט נכבד זה בעתירות התלויות ועומדות לביטול חוק יסוד הלאום, אין בהוראות חוק היסוד בכדי לפגוע במעמד של השפה הערבית מלפני חקיקת חוק יסוד הלאום, ואף יתרה מזו, וכפי שנטען בתגובה מטעם הכנסת: "...הכנסת לא רק העניקה מעמד חוקתי לשפה העברית, אלא העניקה מעמד חוקתי גם לשפה הערבית". (פיסקה 220 לתגובת הכנסת בבג"ץ 5555/18 חסון נ' כנסת ישראל מיום 1.12.2020).

הזכות לשוויון ולכבוד

70. פגיעה נוספת שמסבה עמדת המשיב וסירובו לתרגם את נהליו לשפה הערבית, היא הפגיעה בזכויותיהם החוקתיות של האסירים הערבים לשוויון וכבוד. הלכה פסוקה היא, כי מאסרו של אדם מפקיע ממנו את חירותו אך לא את שאר זכויותיו. עמד על כך המשנה לנשיאה רובינשטיין באומר:

"מושכלות יסוד, כי "כל זכות מזכויות האדם באשר הוא אדם שמורה לו, גם כאשר נתון הוא במעצר או במאסר, ואין בעובדת המאסר בלבד כדי לשלול הימנו זכות כלשהי, אלא כאשר הדבר מחויב ונובע מעצם שלילת חופש התנועה הימנו; או כאשר מצויה על כך הוראה מפורשת בדין..."... ודוק; מן האסיר, גם אם יושב הוא על פי דין ומטבע הדברים אינו נמנה על ל"ו הצדיקים, נשללת בראש וראשונה זכותו לחרות, אליה מצטרפות הגבלות נוספות הנובעות מתכלית המאסר ומטיבו; ואולם אין האסיר מתערטל מזכויותיו כאדם, ואין הוא מאבד את החרויות הנתונות לכל אדם באשר הוא אדם, אלא אם הדבר נדרש לשם תכלית המאסר. **כתלי בית הסוהר אינם "חור שחור נורמטיבי", שמעבר לחומותיו אין זכויות ואין מגן. נהפוך הוא, האסיר – אשר לו כמובן חובות התנהגות במאסר – נתון במשמורתה של המדינה, והיא נושאת לגביו באחריות מוגברת.**" (ההדגשה לא במקור)

בג"ץ 1892/14 האגודה לזכויות האזרח בישראל נ' השר לבטחון פנים, פסקה לג (מיום 13.6.2017).

כן ראו:

בג"ץ 4634/04 רופאים לזכויות אדם נ' השר לביטחון פנים, פ"ד סב(1) 762 (2007) פסקאות 10-12; בג"ץ 114/86 וייל נ' מדינת ישראל, פ"ד מא(3) 477, 492 (1987);

71. הנה כי כן, לא רק שהאסירים אינם מתערטלים מזכויותיהם בשל מאסרם, אלא שקיימת אחריות מוגברת על כתפי המשיב כלפיהם, היות שהם נמצאים במשמורתו ותחת חסותו ומרותו. אחריות מוגברת זו מחייבת בענייננו הנגשת נהלי המשיב באופן שוויוני לכל האסירים, וכנגזרת מכך על המשיב לתרגם את הנהלים לשפה הערבית על-מנת שהאסירים הערבים, המהווים את רוב האסירים המוחזקים במתקני הכליאה שבאחריות המשיב, יזכו ליחס שוויוני ולהזדמנות השווה לזו לה זוכים האסירים היהודים דוברי העברית.

72. סמכויותיו הרחבות של המשיב מאפשרות לו להגביל את חירותם של האסירים הרבה מעבר לעונש שנגזר עליהם בהכרעה השיפוטית. השיפוט והענישה המשמעתיים מאפשרים השלכת אסיר לצינוק, כבילתו וריסונו, ושליטת זכויות כמו ביקורי משפחה וחופשות. כפיפותו של האסיר לכללי שב"ס בעניינים אלה אינה מוטלת בספק, אך כפיית הכללים מבלי לאפשר לאסיר להבינם ולאתגר את ההחלטות המתקבלות בענייניו בעת שזכויותיו נפגעות היא פגיעה מופרזת ובלתי מידתית בכבודו.

73. תנאי הבידוד בהם נמצאים האסירים והניתוק מהמשפחה, מהמכרים וממקורות המידע, בהם היו יכולים להיעזר לשם הכרת הכללים המסדירים את חייהם בין כותלי הכלא והבנתם, ובמקביל הכוח העצום והסמכויות מרחיקות הלכת שבידי המשיב, מחייבים תרגום הנהלים לשפה הערבית כדי לאפשר לאסירים הערבים גישה שווה לידע ולמידע בדבר הנהלים המסדירים את תנאי חייהם, כמו הגישה לה זוכים האסירים היהודים, שעברית היא שפת אמם.

החובה לתרגום נהלים מכוח המשפט הבינלאומי

74. סעיף 10(1) לאמנה הבינלאומית בדבר זכויות אזרחיות ומדיניות משנת 1966, שישראל אישרה בשנת 1992, מעגן את זכותם של אסירים ליחס אנושי ובכבוד:

“All persons deprived of their liberty shall be treated with humanity and with respect for the inherent dignity of the human person.

75. על מה נכנס בגדר זכויותיהם של האסירים ליחס אנושי ובכבוד ניתן ללמוד מכללי האו"ם משנת 1955 בדבר הסטנדרטים המינימאליים לטיפול באסירים, המוכרות גם בשם "כללי מנדלה / Nelson Mandela Rules", ואשר תוקנו לאחרונה בשנת 2015.

[The Revised United Nations Standard Minimum Rules for the Treatment of Prisoners](#)

76. כללים אלה מכילים מספר הוראות בענייני שפה, שמעידות על מרכזיות הנושא עבור האסירים למען מימוש זכויותיהם ולמען הסתגלותם בתוך הכלא. כך, לדוגמה, כללים 54-55 מטילים חובות על רשויות הכלא בנוגע לסוגי המידע שעליהן לספק והשפות בהן יוגש מידע זה. כלל 55 קובע כי על הרשויות לספק לאסירים מייד עם כניסתם לכלא מידע בכתב לגבי חוקים ונהלים הרלוונטיים בין כתלי בית הכלא, זכויותיהם, לרבות שיטות מורשות לחיפוש מידע, קבלת ייעוץ משפטי לרבות תכניות לסיוע משפטי, נהלים להגשת בקשות ותלונות, חובותיהם וסנקציות המשמעת החלות; וכל מידע אחר שנחוץ לאסירים על מנת להסתגל ולהתנהל בתוככי הכלא.

Rule 54

Upon admission, every prisoner shall be promptly provided with written information about: (a) The prison law and applicable prison regulations; (b) His or her rights, including authorized methods of seeking information, access to legal advice, including through legal aid schemes, and procedures for making requests or complaints; (c) His or her obligations, including applicable disciplinary sanctions; and (d) All other matters necessary to enable the prisoner to adapt himself or herself to the life of the prison.

77. כלל 55 לסטנדרטים המינימאליים קובע כי המידע האמור יוגש לאסירים בשפות הנפוצות ביותר בכלא, שמרבית האסירים דוברים אותו; אסיר שאינו דובר אף אחת משפות הכלא יקבל סיוע בתרגום; אם האסיר אנאלפביתי, המידע יועבר אליו בעל פה; ואם האסיר עם מוגבלות תחושתית יקבל מידע בהתאם לצרכיו. נוסף לכל אלה על הנהלת הכלא להציג באופן בולט באזורים המשותפים בכלא סיכום של מידע הנדרש לפי הוראות כלל 54.

Rule 55

The information referred to in rule 54 shall be available in the most commonly used languages in accordance with the needs of the prison population. If a prisoner does not understand any of those languages, interpretation assistance should be provided. 2. If a prisoner is illiterate, the information shall be conveyed to him or her orally. Prisoners with sensory disabilities should be provided with information in a manner appropriate to their needs. 3. The prison administration shall prominently display summaries of the information in common areas of the prison

78. כללים נוספים שקובעים הסטנדרטים המינימאליים לטיפול באסירים, ושעניינם שימוש בשפה המובנת לאסירים, הם: כלל 41 המחייב לידע את האסיר ללא דיחוי ובשפה שהוא מבין את טיב ההאשמות נגדו (עבירות משמעת) וליתן לו מספיק זמן ואמצעים לשם הכנת הגנתו; כמו כן מעגן כלל 41 את זכותו של אסיר להשתמש בשירותי מתורגמן מורשה בהליכי משמעת, אם אינו מבין או דובר את השפה בה מתנהלים הליכי המשמעת; כלל 80 הקובע כי על מנהל הכלא, סגנו ורוב עובדי הכלא האחרים להיות מסוגלים לדבר בשפת המספר הגדול ביותר של אסירים, או בשפה המובנת למספרם הגדול ביותר, ומתי שנחוץ להשתמש בשירותיו של מתורגמן מוסמך.

Rule 80

1. The prison director, his or her deputy, and the majority of other prison staff shall be able to speak the language of the greatest number of prisoners, or a language understood by the greatest number of them.

2. Whenever necessary, the services of a competent interpreter shall be used.

79. כלל 2 לסטנדרטים המינימאליים לטיפול באסירים מטיל חובה לנהוג בשוויון ולא להפלות בין האסירים בהחלט הכללים, ובכלל זה איסור אפליה על רקע גזע, צבע, מין, שפה, דת, דעה פוליטית או דעה אחרת, מקור לאומי או חברתי, רכוש, לידה או כל מעמד אחר:

Rule 2

1. The present rules shall be applied impartially. There shall be no discrimination on the grounds of race, colour, sex, language, religion, political or other opinion, national or social origin, property, birth or any other status. The religious beliefs and moral precepts of prisoners shall be respected.

2. In order for the principle of non-discrimination to be put into practice, prison administrations shall take account of the individual needs of prisoners, in particular the most vulnerable categories in prison settings. Measures to protect and promote the rights of prisoners with special needs are required and shall not be regarded as discriminatory.

80. חובת המשיב להנגיש את נהליו בשפה המובנת לאסירים נגזרת גם מכוח אמנת ג'נבה הרביעית בדבר הגנת אזרחים בעת לחימה משנת 1949, הרלוונטית לעניינם של האסירים הפלסטינים מהשטחים הכבושים הכלואים בישראל. סעיף 99 לאמנה קובע, כי " .. נוסח האמנה הזאת ונוסחי ההסכמים המיוחדים שנערכו לפי האמנה האמורה יוצגו בפנים מקום המעצר בשפה ששומעים העצירים, או יהיו ברשות ועד העצירים: **תקנות, צווים, מודעות ופרסומים מכל המינים יימסרו לעצירים ויוצגו במקומות המעצר בשפה המובנת להם. כל צו וכל פקודה המופנים אל איש מן העצירים יימסרו אף הם בשפה שהוא שומע.** " (ההדגשה לא במקור)

81. בבג"ץ 2690/09 יש דין נ' מפקד כוחות צה"ל בגדה המערבית (28.3.2010), עמד בית המשפט הנכבד על חובתה של מדינת ישראל לקיים את הדין הבינלאומי בכלל ואת אמנת ג'נבה הרביעית בפרט בהקשר לתנאי מעצרים של האסירים הפלסטינים:

נשוב ונדגיש כי בכל הנוגע לתנאי המעצר וההוראות המהותיות של אמנת ג'נבה ואף של אמנות בינלאומיות נוספות בעניין החזקת עצורים, קבע בית משפט זה באופן ברור וחד-משמעי כי על ישראל לכבד את הוראות המשפט הבינלאומי, וכי כל עצור זכאי לתנאי מעצר ההולמים את כבוד האדם שלו. " (פיסקה 13 לפסק דינה של הנשיאה ביניש).

82. סירוב המשיב לפרסם את נהליו בשפה הערבית מהווה הפליה נגד האסירים הערבים על רקע שפתם ולאומם ופוגע בזכויותיהם החוקתיות לשוויון ולכבוד. סירובו של המשיב גם עומד בסתירה לחובות המוטלות עליו מכוח הדין הבינלאומי בכלל, והכללים לסטנדרטים מינימאליים לטיפול באסירים בפרט.

בהתבסס על כל האמור לעיל מתבקש בית המשפט הנכבד להוציא צו על תנאי כמבוקש בראשית העתירה, ולאחר קבלת תשובת המשיב להפכו למוחלט.

22 במארס 2021

גדיר ניקולא, עורכת-דין

רעות שאער, עורכת-דין

ב"כ העותרים